Dysgu'n Seiliedig ar Ymholiad (DSY) ar waith yn y Dyniaethau

Sesiwn 2

ECAD5006C

Amcanion y sesiwn

- Cyflwyno **2 fodel DSY** posibl.

- Archwilio **sut y gellir defnyddio'r ardal leol** wrth hyrwyddo DSY yn y Dyniaethau.

Modelau ‘DSY’ yn y Dyniaethau

- **Model ‘S’** - yr ardal leol (Grigg & Hughes, 2013)
- **Model 4 Cam** ‘Y Cylch Ymchwilio’ (GaP, 2008)
- **Model 5 cam** – Addysg Grefyddol (Ofsted, 2010)
- **Model ‘Ymholi a Chwestiynau’** (Pickford et al., 2013)
- **Model 5 Cwestiwn** – Michael Storm (Storm, 1989)
- **Model 6 Cam Ymholiad** (Scoffham, 2001)

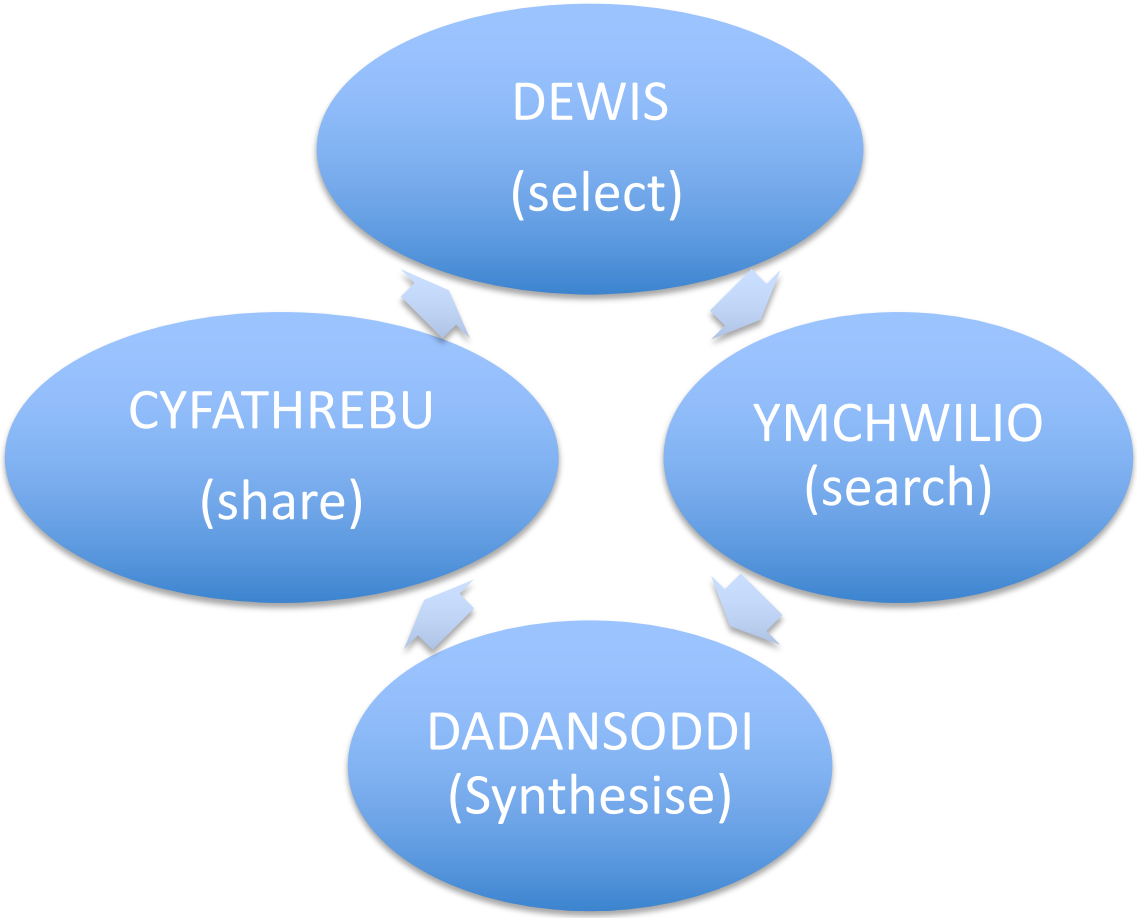
1. DSY ac ASTUDIAETH LLEOL – Y Model ‘S’

- Mae astudiaeth lleol yn gyd-destun **delfrydol** ar gyfer DSY yn yr ysgol gynradd.

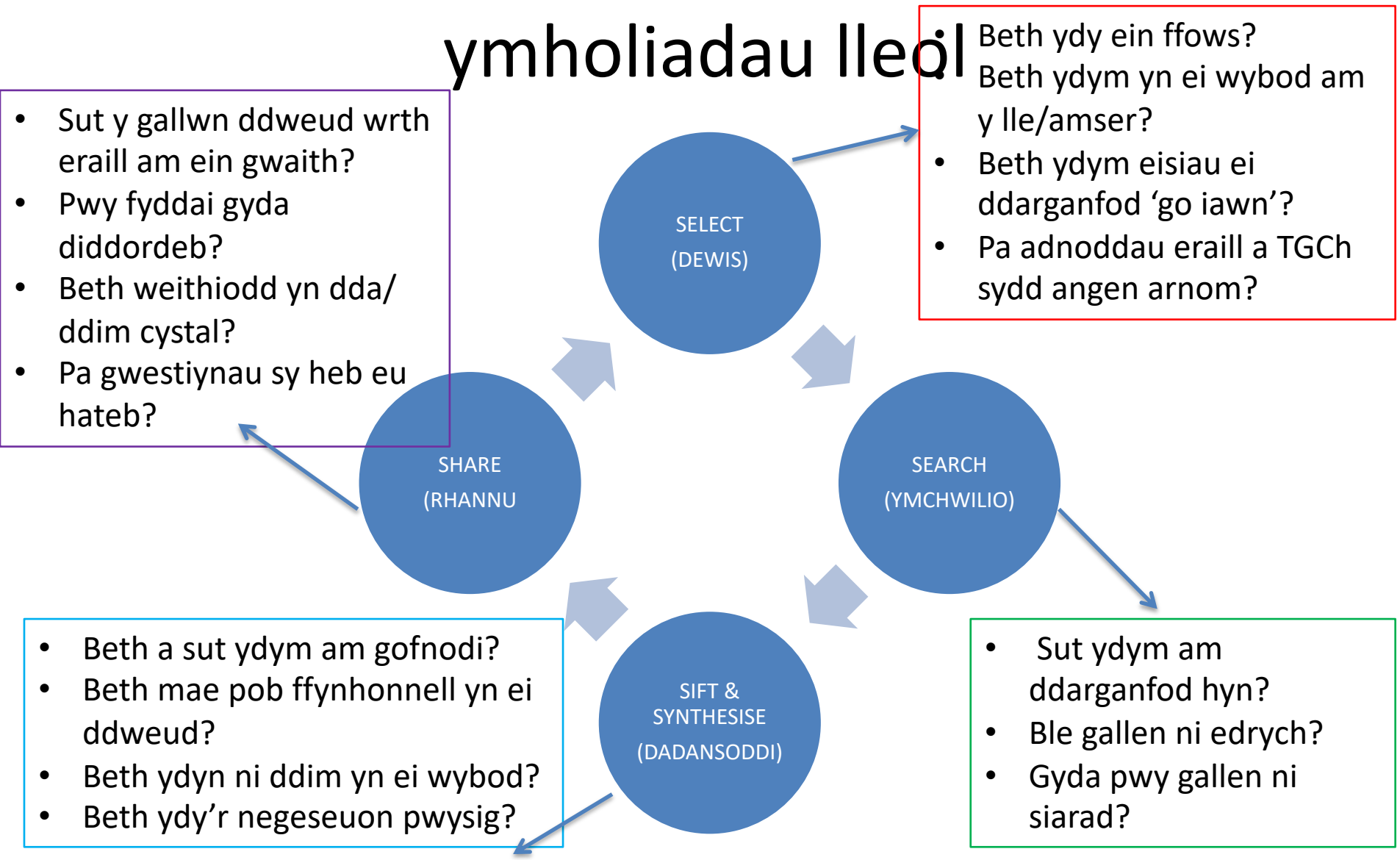
- Dylai DSY ddatblygu nid yn unig gwybodaeth lleol y disgyblion, sgiliau meddwl a pharch tuag at yr amgylchedd, ond hefyd eu galluogi i ddangos **cyfrifoldeb, annibyniaeth a’r awydd i fod eisiau darganfod mwy.**

- Mae’r **model S** yn pwysleisio’r elfennau allweddol mewn ymholiad da ar bob lefel.

Model ‘S’– offeryn cynllunio syml ar gyfer ymholiadau lleol

‘Model S’ – offeryn syml ar gyfer ymholiadau lleol

- Beth ydy ein ffows?
- Beth ydym yn ei wybod am y lle/amser?
- Beth ydym eisiau ei ddarganfod ‘go iawn’?
- Pa adnoddau eraill a TGCh sydd angen arnom?

- Sut ydym am ddarganfod hyn?
- Ble gallen ni edrych?
- Gyda pwy gallen ni siarad?

- Beth a sut ydym am gofnodi?
- Beth mae pob ffynhonnell yn ei ddweud?
- Beth ydyn ni ddim yn ei wybod?
- Beth ydy’r negeseuon pwysig?

- Sut y gallwn ddweud wrth eraill am ein gwaith?
- Pwy fyddai gyda diddordeb?
- Beth weithiodd yn dda/ ddim cystal?
- Pa gwestiynau sy heb eu hateb?

Yr Ardal Leol

Yr amgylchedd adeiladol

Yr amgylchedd naturiol

Yr amgylchedd gymdeithasol a diwylliannol

Pobl

Bachyn ysgogol….

- https://www.walesonline.co.uk/whats-on/family-kids-news/man-engine-arrives-swansea-week-14518928

Adnoddau a Ffynonellau i hyrwyddo DSY

A local history toolkit

— Alf Wilkinson

Introduction

In this short paper you will discover some of the tools for 'doing' local history. They are based on where I live: you can get similar types of sources from where you live, work or teach. Your main source will be a local library or record office, but there is now a great deal of material you can download from the Internet.

Getting you thinking

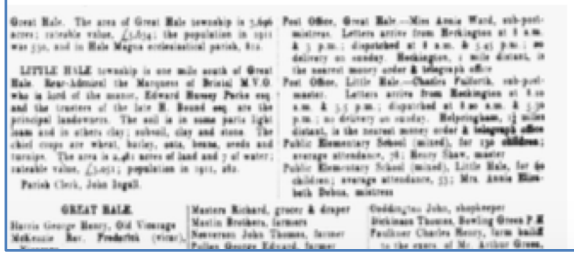
If you can, visit your local local studies library and records office. The staff and archivists will be only too happy to help, if you have a clear idea of what you want. There you should find the following:

Tools for local history:

1. Aerial photographs. They make an excellent starting point for exploring your neighbourhood. Pupils love to pick out key features and compare them to the buildings, roads and landscape of today.

2. Old Maps. OS maps, of various scales, are particularly useful for showing change over the century. Try the 6" to a mile maps to really look in detail at the area around you.

3. Trade Directories. These are a fascinating source of detailed information about your area. They were published throughout the Victorian period and beyond.

Great Hale. The area of Great Hale township is 3,696 acres; rateable value, £3,634; the population in 1911 was 330, and in Hale Magna ecclesiastical parish, 870.

LITTLE HALE township is one mile south of Great Hale. Rear-Admiral the Marquess of Bristol M.V.O. who is lord of the manor, Edward Hussey Parke esq and the trustees of the late H. Bound esq are the principal landowners. The soil is in some parts light loam and in others clay; subsoil, clay and stone. The chief crops are wheat, barley, oats, beans, seeds and turnips. The area is 2,481 acres of land and 7 of water; rateable value, £3,603; population in 1911, 280.

Parish Clerk, John Ingall.

GREAT HALE.

Harris George Henry, Old Vicarage
Mckenzie Rev. Frederick (vicar)

Masters Richard, grocer & draper
Martin Brothers, farmers
Newsome John Thomas, farmer
Pullen Hooper Edward, farmer

Post Office, Great Hale.—Miss Annie Ward, sub-postmistress. Letters arrive from Rockington at 8 a.m. & 3 p.m.; dispatched at 8 a.m. & 3.45 p.m.; no delivery on sunday. Rockington, 2 miles distant, is the nearest money order & telegraph office

Post Office, Little Hale.—Charles Fulforth, sub-postmaster. Letters arrive from Rockington at 8 a.m. & 3.5 p.m.; dispatched at 8 a.m. & 3.30 p.m.; no delivery on sunday. Helpringham, 3½ miles distant, is the nearest money order & telegraph office

Public Elementary School (mixed), for 130 children; average attendance, 78; Henry Starr, master

Public Elementary School (mixed), Little Hale, for 60 children; average attendance, 33; Mrs. Annie Blanchard Debus, mistress

Coddington John, shopkeeper
Dickinson Thomas, Bowling Green P.H
Faulkner Charles Henry, farm bailiff to the exors of Mr. Arthur Green.

4 Census data. Censuses have been taken at ten-year intervals since 1801. At present 1901 and 1911 are available online to view, although you have to pay to download them. You will find microfilm/fiche copies of your local census in your local studies library or record office.

5 Old Photographs. This one shows the village water pump in use. Elderly residents in the village can usually tell you where pumps and other ***street furniture*** (e.g. benches, post boxes, bus stops, public toilets) were situated. We arranged a coffee morning in the local chapel and asked residents to loan us their old photographs. Many were happy to do so.

Wilkinson, A. (2010) 'A local history toolkit', *Primary History,* 58 (Summer),pp. 16-17.

Fodd bynnag, rhaid cofio….

- Mae **adnoddau o ansawdd uchel** ac **ysgogol** yn **greiddiol i** agwedd dysgu-ymholi ble mae plant yn meddwl, cwestiynu a cheisio uno tystiolaeth gyda'i gilydd.
- Mae **angen dysgu plant** sut i **ddefnyddio'r ffynonellau** yn **effeithiol,** sut i feithrin agwedd **feirniadol ac i gymharu** un ffynhonnell gyda ffynhonnell arall.

Cefnogi dysgwyr gyda DSY

- Mewn parau, trafodwch a rhestrwch rhai **ffyrdd creadigol a dychmygol** y gallai dysgwyr eu defnyddio i **gyflwyno eu darganfyddiadau ar ddiwedd ymholiad.**

Beth am edrych ar rai enghreifftiau…

- Your local railway
- Our street
- ’Look at us!’
- Our classroom

*** ar gael ar moodle – sesiwn 2

Maniffesto Dysgu y tu allan i'r Dosbarth (2006), OFSTED (2008), Estyn (2010), ayyb.

Gall y **profiadau uniongyrchol** o ddysgu y tu allan i'r ystafell ddosbarth helpu i wneud **pynciau yn fwy bywiog a diddorol** i blant a **gwella eu dealltwriaeth**. Gall hefyd gyfrannu'n sylweddol at **ddatblygiad personol, cymdeithasol ac emosiynol** plant.

*This is not only about **what** we learn but importantly **how** and **where** we learn.*

Mae dysgu y tu allan i'r dosbarth yn...

- **Cymell** y plant yn eu dysgu.
- **Mae dysgu trwy ymholiad** yn ymgysylltu'n llawn ac yn herio'r plant, gan sicrhau bod dysgu go iawn yn digwydd ac felly'n gwneud y mwyaf o gyflawniad.

Gwaith Maes: dysgu y tu allan i'r dosbarth yn y dyniaethau

- Cyfeirir at ddysgu y tu allan i'r ystafell ddosbarth mewn hanes, daearyddiaeth ac AG cynradd fel arfer at waith maes, sef y '**maes**' - y man lle mae'r dysgu'n digwydd a '**gwaith maes**' y gweithgareddau a wneir yno.

- Gallai'r '**maes astudio**' fod yn:
- - **Ardal leol** neu **ymhellach i ffwrdd**
- - Adeilad **hanesyddol** neu a**mgueddfa**.

DSY drwy waith maes...

- Mae'n **darparu cyfleoedd i ddysgu am y presennol, y gorffennol** ac effaith bosibl gweithredoedd ar **y dyfodol**, yn y byd naturiol a byd-eang.

- Dyma'r **broses** y mae plant **yn dysgu'n weithredol am y byd**, gan wneud s**ynnwyr** ohoni eu hunain.

- Drwy **apelio at wahanol arddulliau dysgu** a chan ystyried methodoleg aml-ddarganfod gwaith maes, mae gan EBL trwy waith maes y potensial i ddatblygu dysgu da, effeithiol.

Children thrive and achieve and their learning is maximised. (Pickford, *et al*. 2013: 40)

- ***Geography*** *enables us* ***to understand change, conflict and the key issues*** *which impact on our lives today and will affect out futures tomorrow.* (David Bell, former HMI, 2004)

- Mae'n debyg y bydd gwaith maes **yn arwain at y profiadau dysgu mwyaf cyffrous a chofiadwy** ym mywydau llawer o blant. Fel arfer mae'r atgofion o'r profiadau hyn yn aros gyda ni i gyd trwy gydol ein hoes.

Mathau o Waith Maes

1. Edrych a gweld
2. Addysgu yn y Maes
3. Gwaith Maes yn Seiliedig ar Ymholiad ** (DSY)

1. Edrych a gweld

- Agwedd draddodiadol – Plant yn cerdded o amgylch y waliau Rhufeinig a'r amffitheatr a'r athro yn dweud wrthynt am y gwahanol agweddau o fywyd Rhufeinig yn y gorffennol.

2. Addysgu yn y Maes

- Ymgysylltu â'r plant fel **dysgwyr gweithredol**.
- Cefnogi plant i ddatblygu ac ymarfer technegau gwaith maes, yn ôl cyfarwyddyd yr athro.
- Yn cynnwys plant yn gwneud **arsylwadau** gofalus, gan ddefnyddio mapiau, arteffactau a/neu gofnodion hanesyddol, gan ddefnyddio gwahanol **offer mesur**, **cofnodi data**, gan wneud **nodiadau**.
- Fodd bynnag, **ychydig iawn o gyfle** yn bodoli i blant eu hunain **ymchwilio, holi neu cynnal ymholiad**.
- **Enghraifft o addysgu yn y maes** = ymchwilio i'r tywydd ar dir yr ysgol. (Gweler y nodiadau a ddosbarthwyd)
- http://m.youtube.com/watch?v=sw5voQEjFGo

Enghraifft o Addysgu yn y Maes mewn Hanes

- Gall gwaith maes dan gyfarwyddyd athro gynnwys ymweliad ag amgueddfa, lle addysgir **y sgil o sut i 'ddarllen' arteffact.**

- Mae'r athro yn esbonio bod arteffactau neu wrthrychau yn dweud llawer am fywyd yn y gorffennol.

- Plant yn **edrych ar ac yn trin gwrthrych ac yn disgrifio** nodweddion ffisegol yr arteffact.

Defnyddiwch y 5 cwestiwn i holi am unrhyw wrthrych, e.e. Beth yw hwn? Pwy oedd yn ei ddefnyddio? Pwy wnaeth y gwrthrych? etc.

3. Gwaith Maes
yn Seiliedig ar Ymholiad

- *Enquiry-based fieldwork* ***sharpens and deepens learners' understanding of geography*** *and the progressive* ***development of geographical skills.***

(Ofsted, 2008: 34)

Enghreifftiau o waith maes DSY

Daearyddiaeth

- *A ddylai datblygwyr gael yr hawl i adeiladu pentref gwyliau yn y goedwig?*
- *Pam fod yr arfordir yn diflannu? (erydiad arfordirol)*

Enghreifftiau o Waith Maes yn Seiliedig ar Ymholiad

Hanes

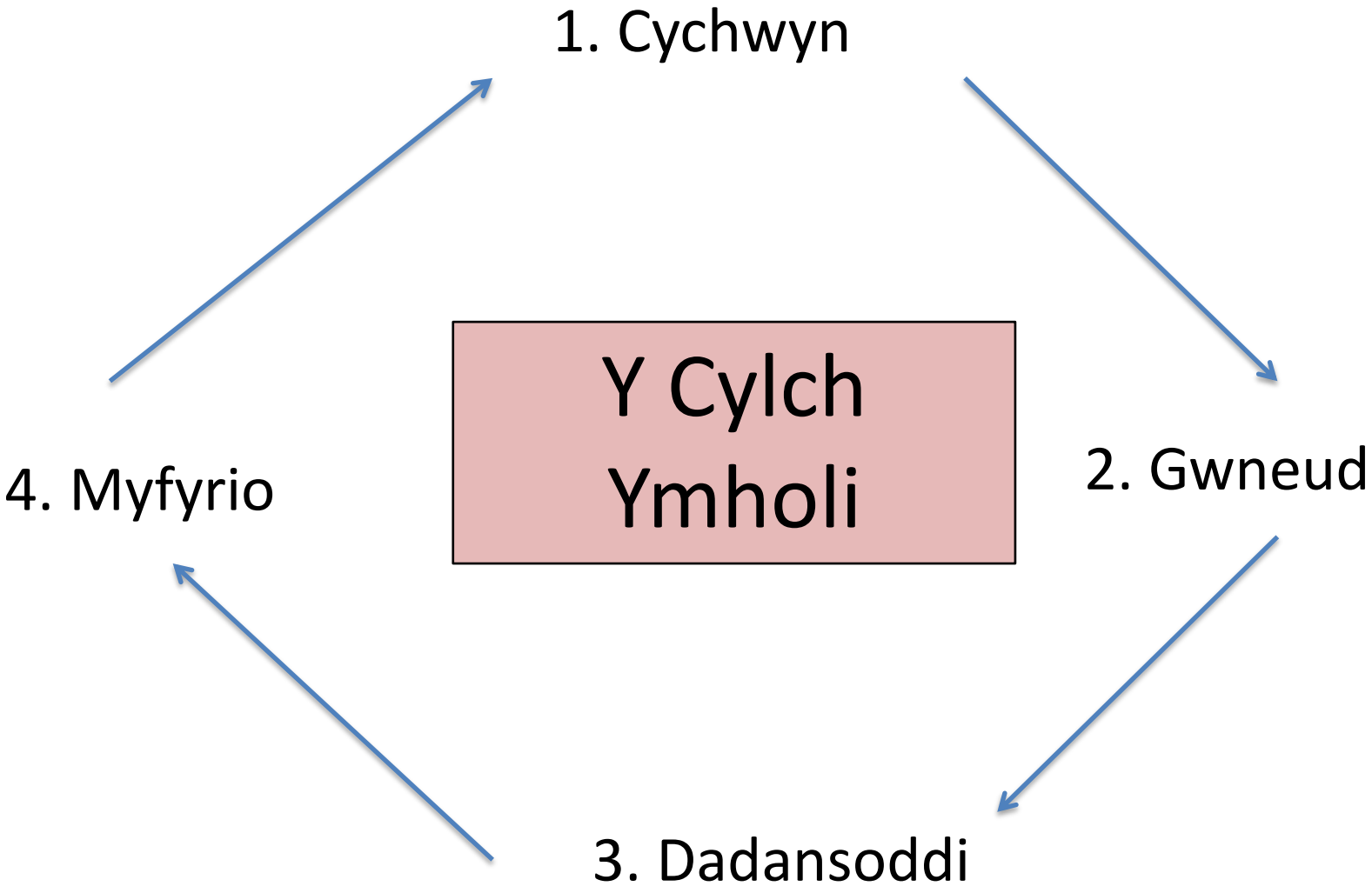
Sut brofiad oedd bod mewn ysgol yn Oes Fictoria?

- Fodd bynnag – dim ymweliad yn unig, ond rhan o gynllun tymor canol a rhan ganolog o ddilyniant o weithgareddau a dysgu.

- Ymweliadau ag amgueddfeydd a/neu safleoedd hanesyddol hefyd yn darparu cyfleoedd i drosglwyddo y broses ymholiad o'r dosbarth i'r maes.

Cylch Ymholi/ Ymholiad yn seiliedig ar gwestiynau

Y Model 4 Cam ' Y Cylch Ymholi'

Crynodeb o'r prif bwyntiau

- ✓ **Tair** ymagwedd gyffredin at ddysgu y tu allan i'r ystafell ddosbarth yn y dyniaethau.

- ✓ Mae **gwaith maes dysgu yn seiliedig ar ymholiadau** yn gwbl gyfranogol gyda'r **plant yn cymryd rhan weithredol** ym mhob cam.

- ✓ I ddechrau, **cefnogir y plant wrth ddatblygu cwestiwn yr ymchwiliad ac is-gwestiynau** a hefyd yn **caffael a datblygu'r sgiliau ymchwilio angenrh**eidiol, ond yn raddol maent yn cymryd mwy a mwy o **berchnogaeth o'r cynllunio** ac yn dod yn ddysgwyr mwy **annibynnol**.
- ✓

  Mae'r ystod o brofiadau mewn gwaith maes DSY yn **dyfnhau ac yn cyfoethogi dysgu pynciol**, yn darparu **dyfnder i'r cwricwlwm** ac hefyd yn helpu i ddatblygu **sgiliau bywyd allweddol**.

Historic England

Planning Outstanding Local History and Heritage Projects

at Key Stages 1, 2 and 3

Estyn

estyn.llyw.cymru
estyn.gov.wales

Arfer dda yn y dyniaethau

Hydref 2017

Cyfeiriadau Defnyddiol

- APADGOS (2008) *Daearyddiaeth yn y Cwricwlwm Cenedlaethol yng Nghymru CA2-3. Caerdydd:* Llywodraeth Cynulliad Cymru.
- APADGOS (2008) *Hanes yn y Cwricwlwm Cenedlaethol yng Nghymru CA2-3. Caerdydd:* Llywodraeth Cynulliad Cymru.
- DfES (2006) *Learning Outside the Classroom Manifesto*. Nottingham: DfES.
- Estyn (2010) *Arfer dda yn y Dyniaethau*. Caerdydd: Estyn.
- Estyn (2011) *Dysgu yn yr Awyr Agored: arfarnu dysgu yn yr wyr agored I blant o dan 5 oed yn y Cyfnod Sylfaen*. Caerdydd: Estyn..
- Grigg, R. & Hughes, S. (2013) *Teaching Primary Humanities.* Harlow: Pearson.
- Historic England (2016) *Planning Outstanding Local History and Heritage Projects at Key Stages 1,2 and 3.* (Ar gael ar moodle ac hefyd yn: https://content.historicengland.org.uk/content/docs/education/explorer/planning-outstanding-local-history-and-heritage-projects.pdf).
- Ofsted (2008) *Geography in schools: changing practice*. London: Ofsted.
- Ofsetd (2008) *Learning Outside the Classroom: How far should you go*?. London: Ofsted.
- Pickford, T. et al. (2013) *Primary Humanities – Learning through Enquiry*. London: Sage.
- Scoffham, S. (2010) *Primary Geography Handbook*. Sheffield: Geographical Association. Pennod 7* (moodle)
- CADW – Cymru http://cadw.gov.wales/ cestyll/lleoliadau hanesyddol yng Nghymru